

Jogi alapismeretek

2017. okt. 12.

I. Fogalmak

II. A jogképződés módjai

III. Jogalkotás

IV. A jogforrások és a jogforrási hierarchia

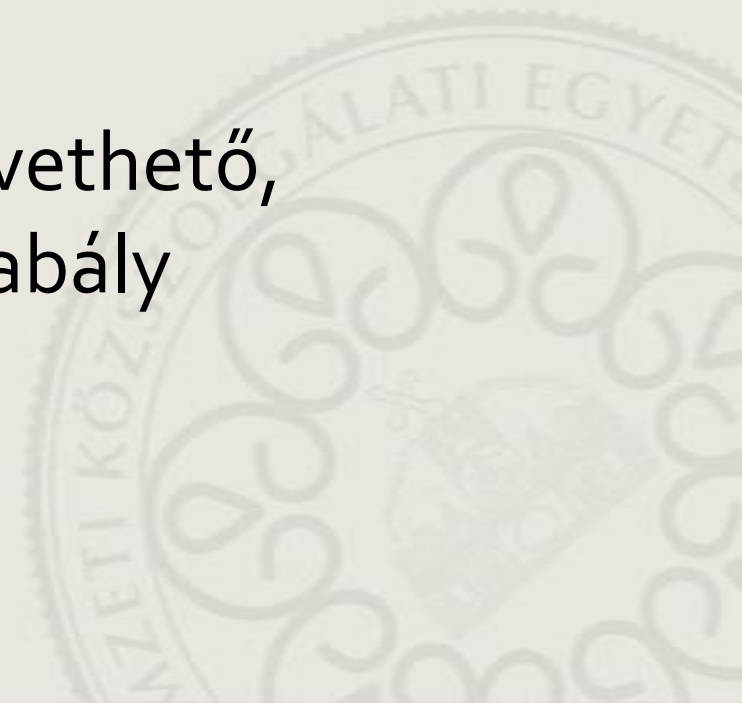
I. Fogalmak

I. Fogalmak

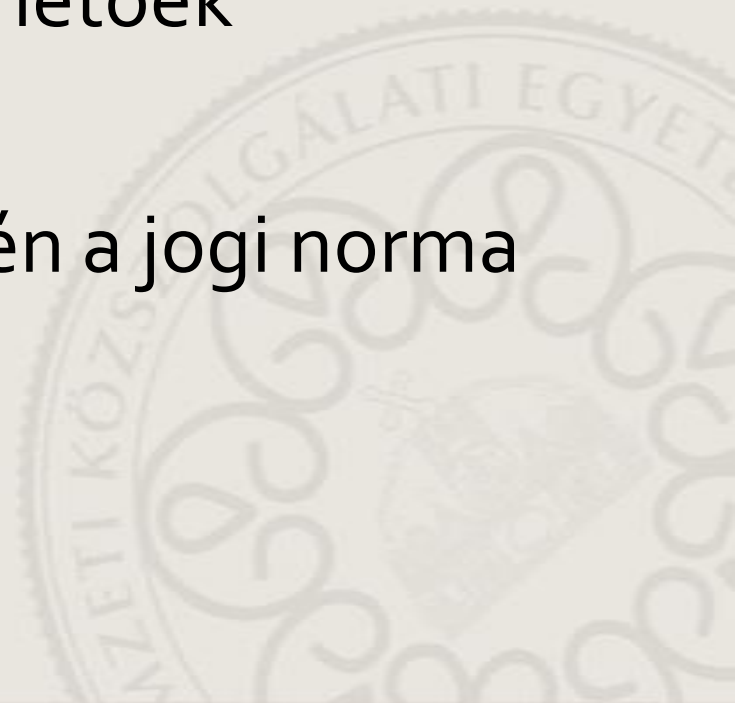
Jogi norma

- a jog legkisebb, még önmagában értelmes egysége
- egy teljes, értelmezhető, követhető, alkalmazható magatartásszabály

I. Fogalmak

- azok a jogtételek alkotnak egy jogi normát, amelyek olyan szorosan összekapcsolódnak, hogy egymás nélkül nem alkalmazhatóak, és csak korlátozottan értelmezhetőek
- bármelyikük mellőzése esetén a jogi norma hiányos

I. Fogalmak

- két előírást tartalmaz:
  - ✓ a követendő magatartásra vonatkozó magatartás-előírást
  - ✓ jogkövetkezmény-előírást vagy szankciót

I. Fogalmak

Jogtétel

- a nyelvi megfogalmazásnak és megjelenésnek, a szövegnek az egysége: egy szakasz/paragrafus, illetőleg bekezdés alkot egy jogtételt
- egy jogi norma több jogtételből is állhat

I. Fogalmak

Jogszabály

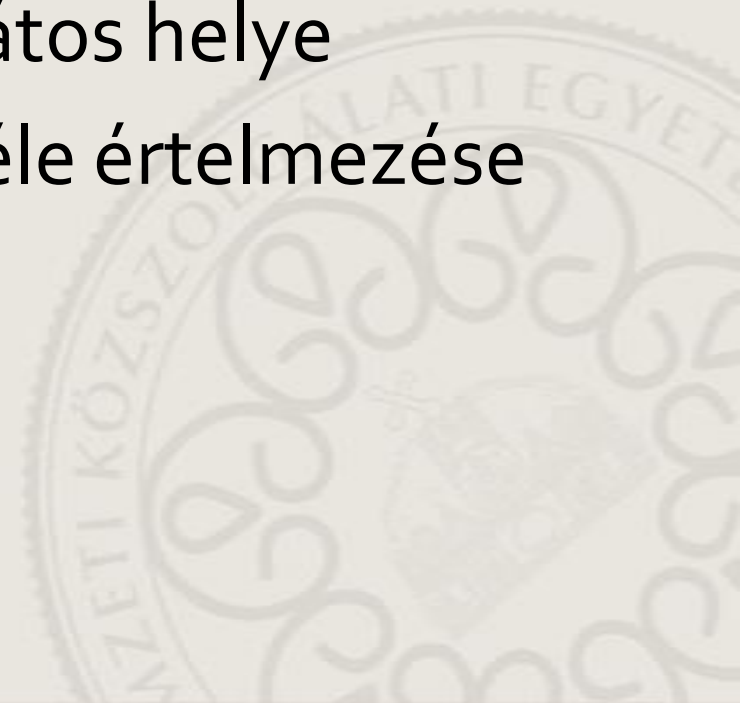
- fogalmát a hazai szakirodalomban általában a jogi normával azonos értelemben
- a jogalkotás egysége, jogi normák összessége
- „jogszabályi rendelkezés”

I. Fogalmak

Jogforrás

- a különböző jogszabályoknak a jogrendszerben elfoglalt sajátos helye
- a jogforrás fogalmának kétféle értelmezése
  - ✓ Genetikus
  - ✓ Gnoszeológiai/megismerési

II. A jogképződés módjai

II. A jogképződés módjai

A jogképződés módjai

- jogalkotás
- jogalkalmazói jogképződés

II. A jogképződés módjai

Jogalkotás

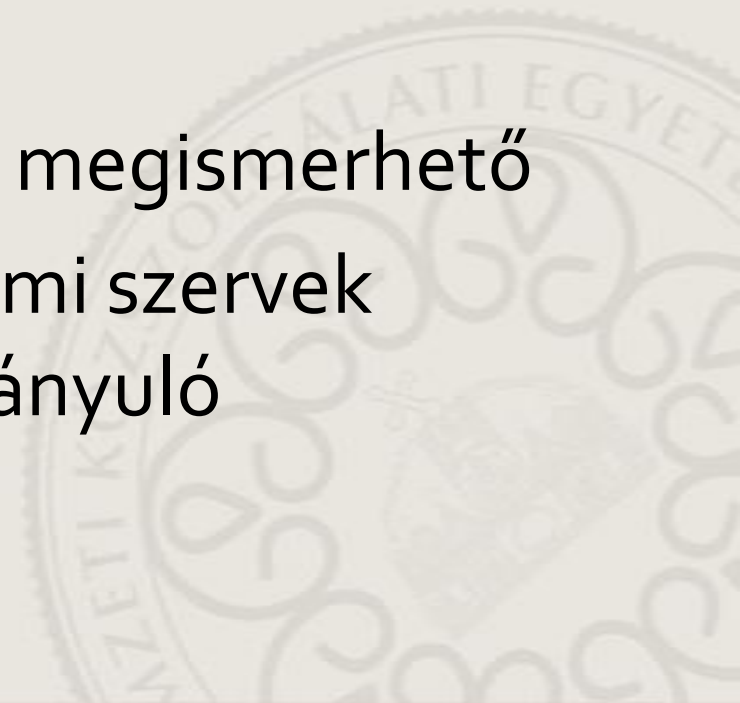
- a kifejezetten jogalkotó hatáskörrel felruházott állami szervek a tudatosan, kimondottan és kizárólagosan közvetlenül, általános és absztrakt magatartásszabályok formájában megfogalmazódó jogi normák létrehozására irányuló tevékenysége

II. A jogképződés módjai

- szándékolt, akaratlagos folyamat
- jövőben előforduló lehetséges elképzelt esetekre megfogalmazott jogi normákból
- elvontan és általánosan megfogalmazott
- általánosan érvényesként megfogalmazott és kihirdetett jogi normákból
- érvényessége, kötelező ereje magából az alkotás akarati aktusából fakad

II. A jogképződés módjai

- politikai jellegű
- stabilabb, de egyben merevebb
- rendezett és nyelvileg szabatosan meghatározott
- áttekinthető és könnyebben megismerhető
- törvényhozás: a legfelső állami szervek kimondottan jogalkotásra irányuló tevékenysége

II. A jogképződés módjai

- Rendeletalkotás: minden olyan jogalkotás, amelyik nem törvényhozás; általában a parlamentnek alárendelt kormányzati és államigazgatási szervek kimondottan jogalkotó tevékenysége
  - ✓ kormányzati
  - ✓ ágazati
  - ✓ önkormányzati

II. A jogképződés módjai

Jogalkalmazói jogképződés

- jogalkalmazói szervek tevékenysége során, ahhoz kapcsolódva jogi normák jönnek létre
- szokásjog
  - ✓ egy korábban létező, nem jogi jellegű szokás válik joggá
  - ✓ valamilyen norma a jogalkalmazó szervek szokása révén válik joggá

II. A jogképződés módjai

- jogszokás
- bírói jog
- fogalmi eleme, hogy annak során új magatartásszabály jön létre
- contra legem, praeter legem
- általános érvényesség és állami kikényszeríthetőség

II. A jogképződés módjai

A törvényhozás és a jogalkalmazói jogképződés viszonya

- a törvényhozás engedélyezi
- eredményesen tiltja
- az eredménytelen tilalom ellenére eltűri a jogalkalmazói jogképződést

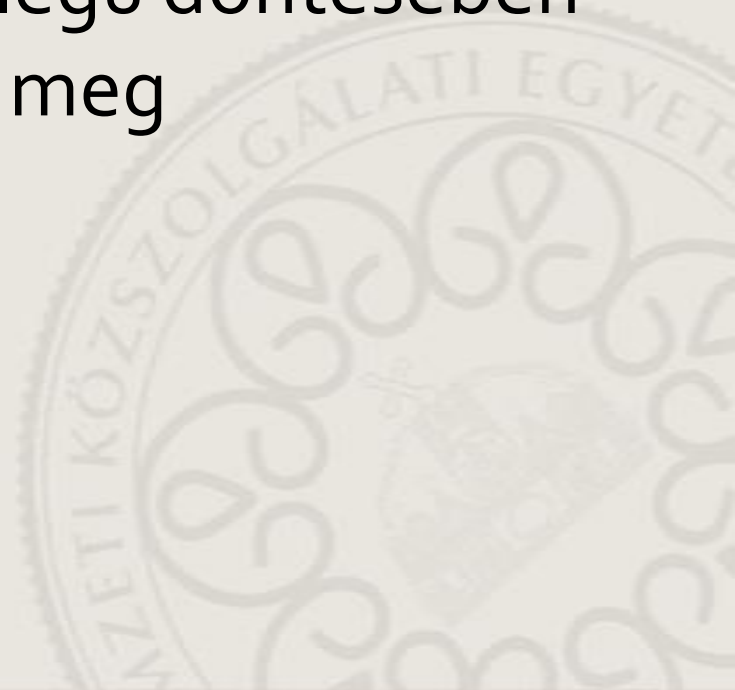

II. A jogképződés módjai

- jogalkalmazói jogképződés megengedettsége esetén a jogalkalmazó szervek jogszolgáltatása új jog képződését jelenti
- jogalkalmazói jogképződés tilalma
- tilalom ellenére való túrés: a jogalkalmazók a törvényes tilalom ellenére, többnyire a jogértelmezés leple alatt kiegészítik a fennálló jogszabályokat, vagy azok rendelkezéseivel ellenkező normákat alkotnak és azok alapján döntenek az eléjük került eseteket – mindezt a jogalkotó szervek, hallgatólagosan eltűrik

II. A jogképződés módjai

- sajátos a helyzet, ha a jogalkalmazói jog kritériumainak megfelelő új jogi norma a bírói jogalkotás elvi tilalma ellenére valamely legfelső bíróság általános jellegű döntésében [jogegységi döntése] jelenik meg

II. A jogképződés módjai

A jogalkalmazói jog jellemző vonásai

- a jogalkalmazó az egyedi jogeset eldöntésének folyamatában alkotja a jogi normát
- a múltban megtörtént esetet utólag szabályozza
- induktív módon megy végbe, a konkrét egyes esetekből levont következtetések útján
- jogeset egyedisége, nem éri el az általánosság kívánt szintjét

II. A jogképződés módjai

- kötelező erejének általánossága nem azonnali
- politikai jellege elmosódottabb
- a társadalmi viszonyok alakulásához folyamatosan és gyorsan igazodik
- kevésbé rögzített és bizonytalanabb
- kevésbé áttekinthető, nyilvánossága korlátozottabb

A jogalkalmazói jog fajtái

- a jogalkalmazói gyakorlatban kialakult jogi normák
- a jogalkalmazói gyakorlat által jogként elfogadott jogszabálytervezetek
- a precedensek és a legfelső bíróságok általános döntéseivel létrehozott jogi normák

II. A jogképződés módjai

A jogalkalmazói gyakorlatban kialakult jogi normák

- sok egyedi döntésben foglalt rendelkezésben fejeződnek ki, tartalmuk azok általánosítása
- a jogalkalmazó szervek huzamosan és ismételten elfogadják és alkalmazzák

II. A jogképződés módjai

A joggyakorlat által jogként elfogadott jogszabálytervezetek

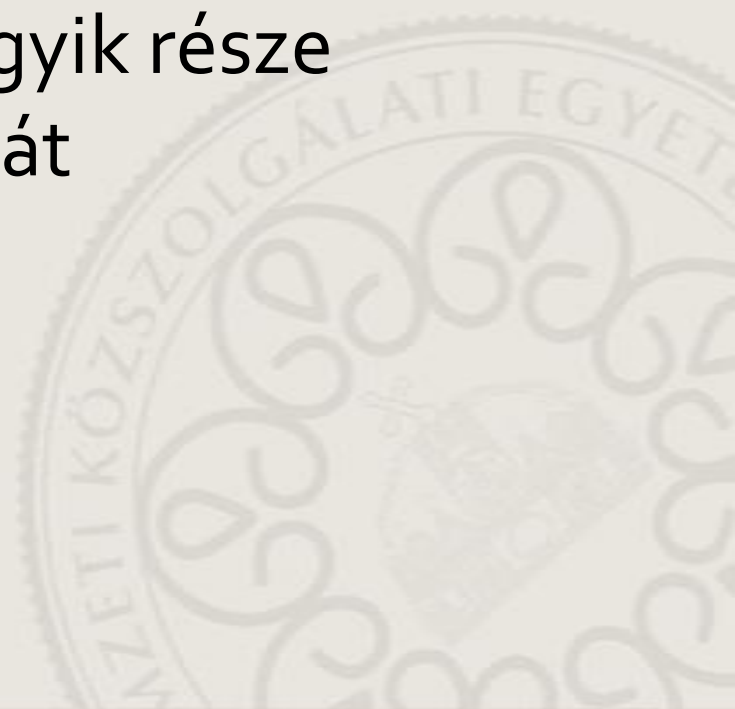
- a norma megfogalmazását a jogalkalmazói gyakorlat készen kapja

II. A jogképződés módjai

Precedensek

- valamely egyedi ügyben hozott döntésben foglalt rendelkezés, annak egyik része fogalmazza meg a jogi normát

II. A jogképződés módjai

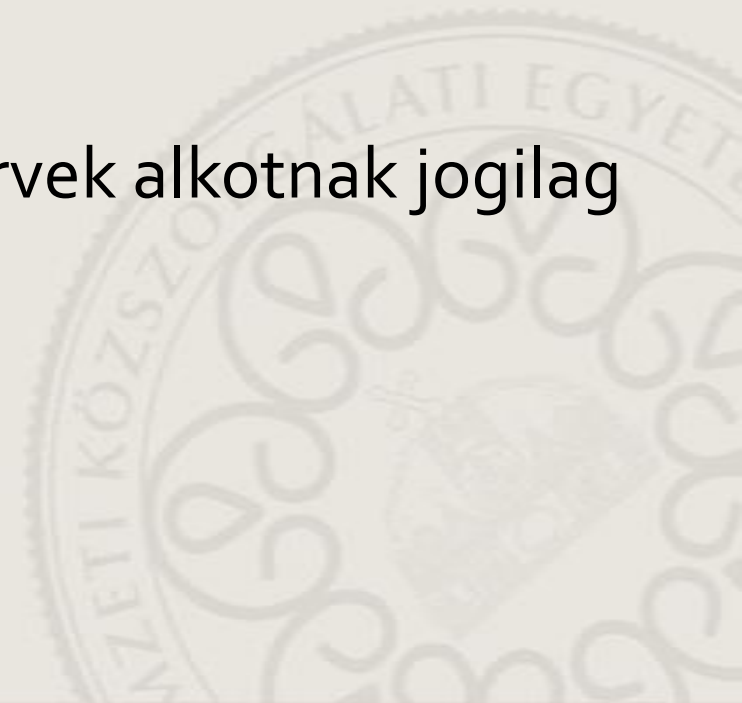
A legfelső szintű bíróságok általános jellegű határozataiba foglalt jogi normák

- több, korábban elbírált vagy elbírálás alatt álló jogeset alapján és a hatályos jogalkotói joggal összevetve fogalmazzák meg, többnyire jogszabály-értelmezésnek tüntetve azt fel

II. A jogképződés módjai

A jogforrások fajai

- jogalkalmazói és jogalkotói
- rendes
  - ✓ jogalkotásra feljogosított szervek alkotnak jogilag rögzített hatáskörükben

II. A jogképződés módjai

- Rendkívüli
  - ✓ alkotmányos rendelkezések keretei között ugyan, de a rendkívüli körülményekre tekintettel, vagy
  - ✓ az emiatt létrehozott sajátos szerv, vagy
  - ✓ jogalkotásra egyébként föl nem jogosított szerv, vagy
  - ✓ jogalkotásra eredetileg is följogosított szerv kibővített hatáskörben alkot meg.

II. A jogképződés módjai

A jogalkotói jog kizárólagosságára való törekvés

- a jogalkotás és különösen a kodifikáció a legcélszerűbb jogi szabályozási forma
- ahol annak feltételei biztosítottak, azt kell megvalósítani

II. A jogképződés módjai

A törvény kiemelkedő szerep

A jogforrások hierarchiája

- a jogszabályok közötti esetleges ellentmondásokat a magasabb hierarchikus szint elsőbbsége alapján oldja fel
- az állami szervek hierarchiája!

III. Jogalkotás

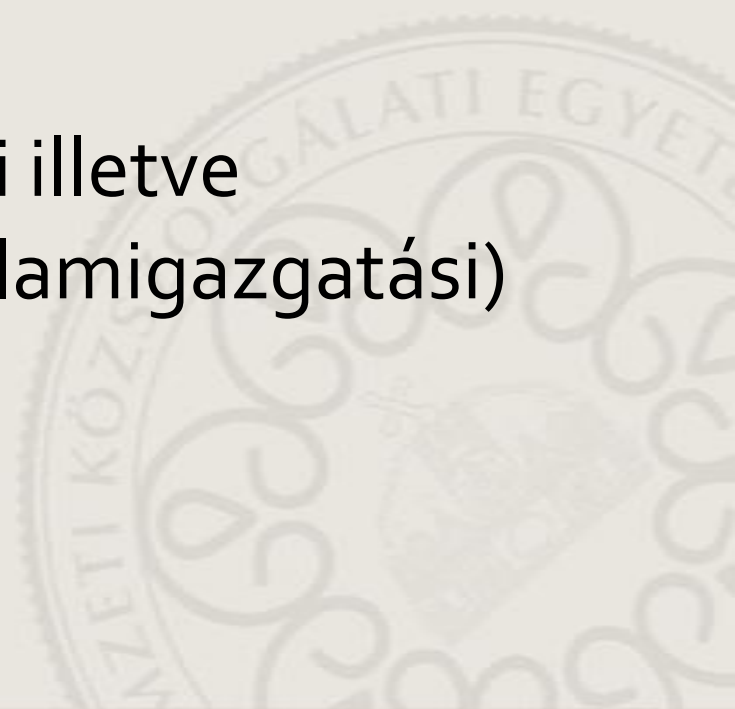

III. Jogalkotás

Jogszabályalkotás

- kizárólagosan állami (közhatalmi) tevékenység
- az államhatalmi – képviseleti illetve végrehajtó (közigazgatási/államigazgatási) szervek hatáskörébe

III. Jogalkotás

- az alkotmány speciális felhatalmazása alapján más szervek is jogalkotó hatáskört kaphatnak
- az ilyen felhatalmazás egészen kivételes
- nem állami szervezetek is közreműködői jogosítványokat (pl. véleményezési jog) kapnak
  - ✓ 2010. évi CXXXI. Tv a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről

III. Jogalkotás

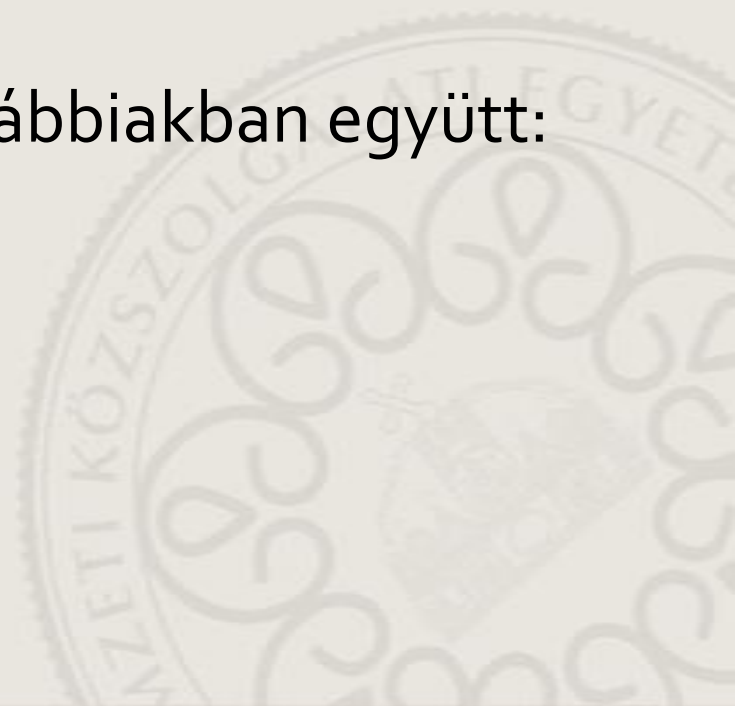
✓ **5. § (1)** Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani

– *a*) a törvény,

– *b*) a kormányrendelet,

– *c*) a miniszteri rendelet

tervezetét és indokolását (a továbbiakban együtt:
tervezet).

III. Jogalkotás

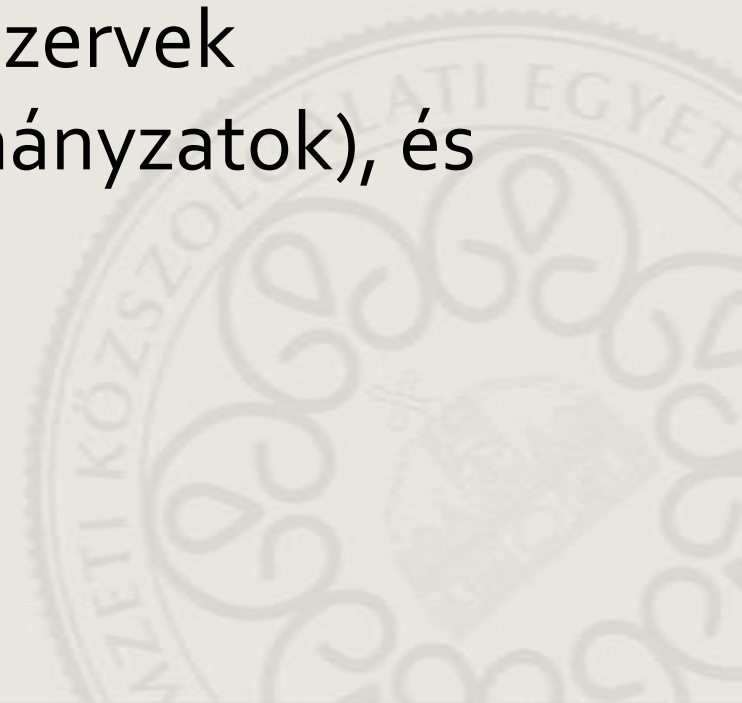
A társadalmi egyeztetés formái

- általános: a honlapon megadott elérhetőségen keresztül biztosított véleményezés
- közvetlen: a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által bevont személyek, intézmények, szervezetek által történő közvetlen véleményezés
- más egyeztetési formák

III. Jogalkotás

Eredeti jog alkotására jogosító hatáskörrel rendelkező szervek

- főszabályként a képviselői szervek (Országgyűlés, helyi önkormányzatok), és
- a Kormány

III. Jogalkotás

Alaptörvény T) cikk

(1) Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. Sarkalatos törvény eltérően is megállapíthatja az önkormányzati rendelet és a különleges jogrendben alkotott jogszabályok kihirdetésének szabályait.

III. Jogalkotás

(3) Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.

III. Jogalkotás

(4) A sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

III. Jogalkotás

Visszamenőleges hatály tilalma

2010. évi CXXX. Tv a jogalkotásról

2. §

(2) Jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.

III. Jogalkotás

A jogszabály alkalmazására való felkészüléshez szükséges idő

(3) A jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre.

- ✓ jogszabály alkalmazására történő felkészüléshez kellő időt kell biztosítani a jogalkotónak

III. Jogalkotás

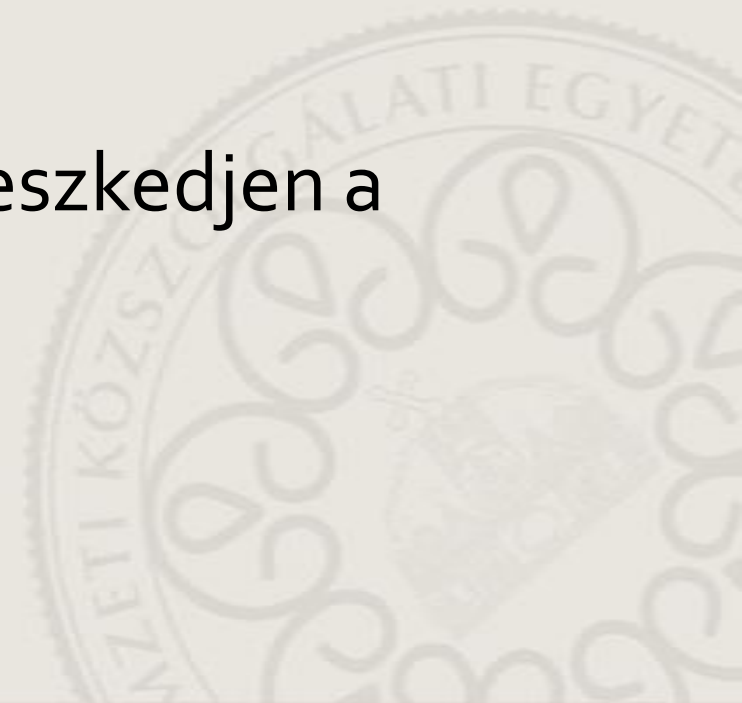
Normavilágosság követelménye

2. § (1) A jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.
- a norma ne legyen önkényesen értelmezhető, illetve végrehajthatatlan

III. Jogalkotás

Érvényesség, érvénytelenség

- jogalkotó hatáskör
- kihirdetés követelménye
- a megalkotott jogszabály illeszkedjen a jogrendbe

IV. Jogforrási hierarchia

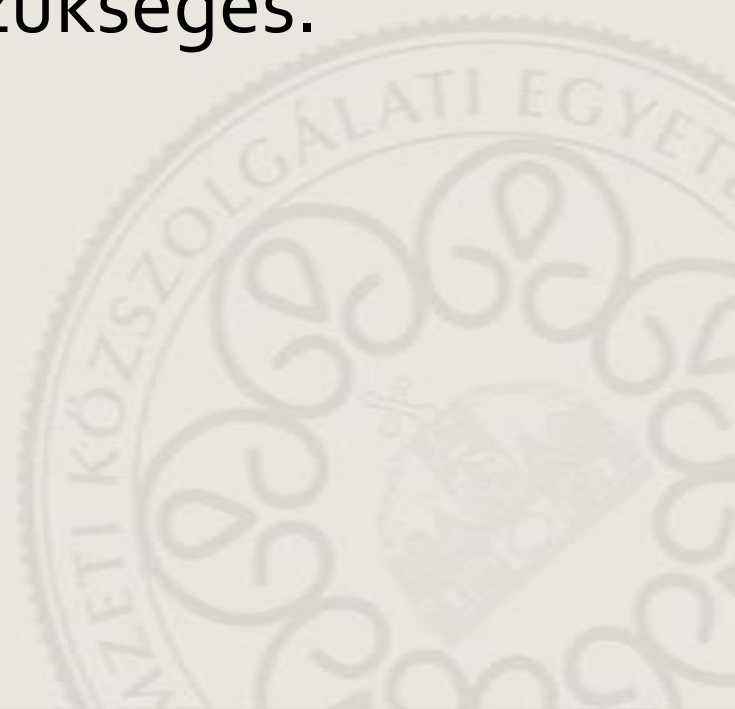
IV. Jogforrási hierarchia

Alaptörvény T.) cikk

(2) Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.

IV. Jogforrási hierarchia

(4) A sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

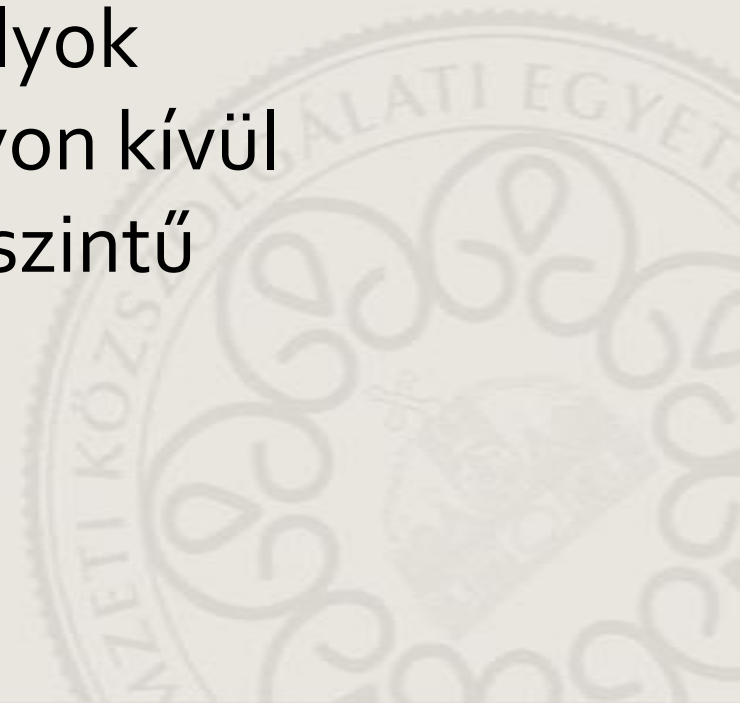
IV. Jogforrási hierarchia

- a jogforrási rendszer összhangja és a jogbiztonság érdekében pontosan meg kell határozni a különböző jogszabályok egymáshoz való viszonyát
- egyik lehetséges rendezési elv a jogforrási hierarchia, vagyis a különböző jogszabályok alá-, fölérendeltsége

IV. Jogforrási hierarchia

- alacsonyabb szintű jogszabály nem ütközhet magasabb szintű jogszabállyal
- a magasabb szintű jogszabályok módosíthatják, illetve hatályon kívül helyezhetik az alacsonyabb szintű jogszabályokat

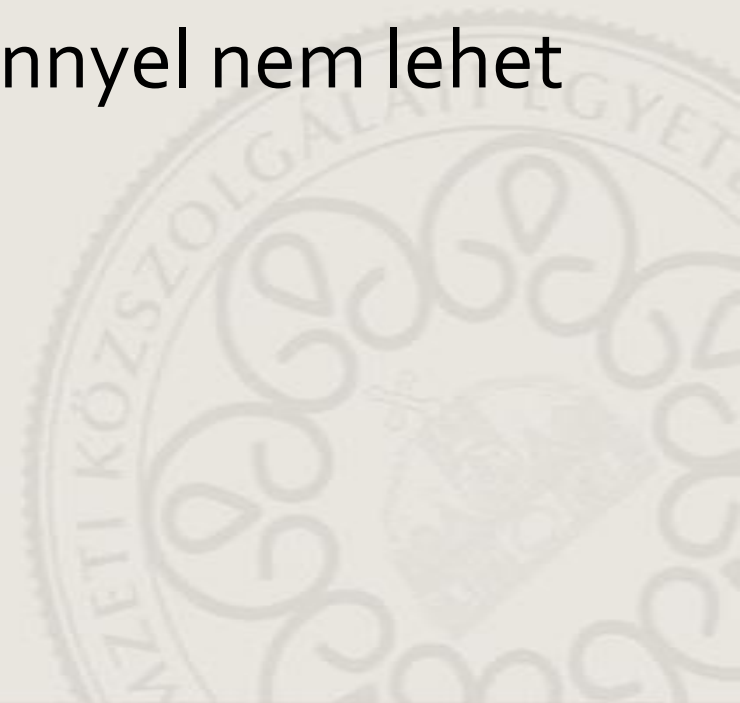

IV. Jogforrási hierarchia

Alaptörvény

15. cikk

(4) A Kormány rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

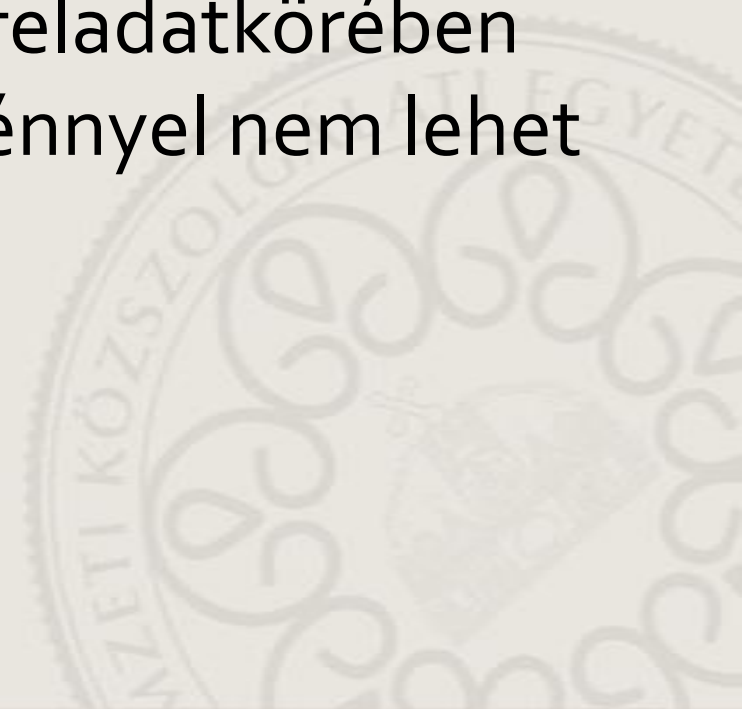
18. cikk

(3) A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

41. cikk

(5) A Magyar Nemzeti Bank elnöke törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely törvénnyel nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

„lex specialis derogat legi generali”

- kifejezetten a tárgyra vonatkozó jogszabály megelőzi a szintén a tárgyra vonatkozó de általános szabályt

IV. Jogforrási hierarchia

„lex posterior derogat legi priori”

- a későbbi jogszabály lerontja (megváltoztatja, hatályon kívül helyezi) a korábbi

IV. Jogforrási hierarchia

Törvény

- a legfelsőbb képviseleti szervek („parlamentek”) által elfogadott, és általuk törvénynek nyilvánított jogszabályok
- az életviszonyok elsődleges jogi szabályozásának törvényre kell épülnie
- minden más jogszabálynak tartalmilag is visszavezethetőnek kell lennie valamely törvényi felhatalmazásra

IV. Jogforrási hierarchia

Alaptörvény 1. cikk

(2) Az Országgyűlés

•

b) törvényeket alkot;

•

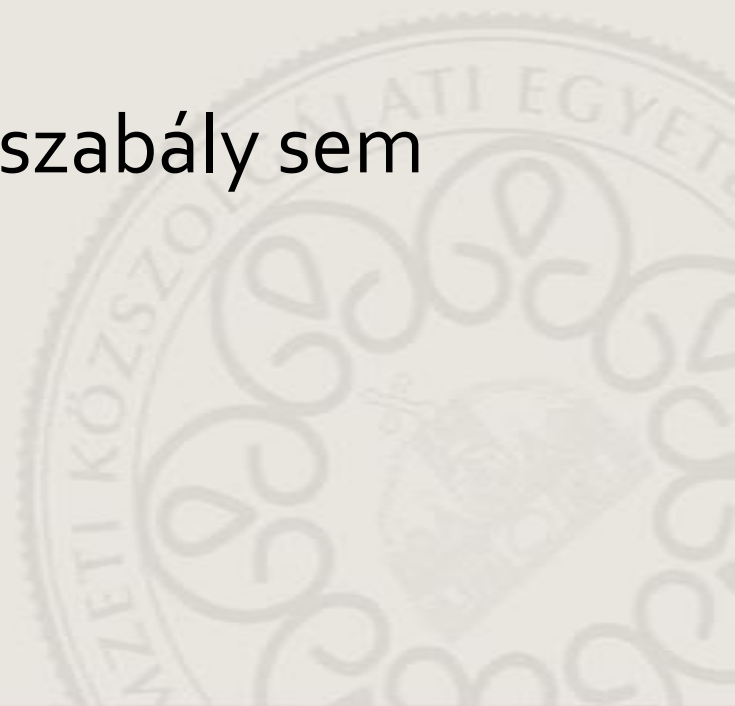
•

IV. Jogforrási hierarchia

- az Országgyűlés törvényalkotó hatalma teljes és – az Alaptörvény keretei között – korlátlan
- bármely tárgykört és bármilyen tartalommal szabályozhat
- törvénnyel egyetlen más jogszabály sem lehet ellentétes

IV. Jogforrási hierarchia

Alaptörvény

I. cikk

(3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

IV. Jogforrási hierarchia

- három fajta szavazati arány
  1. az országgyűlési képviselők összlétszámához viszonyított kétharmados igenlő szavazat
  2. sarkalatos törvények: a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának
  3. egyszerű többséget igénylő törvényhozási tárgy

<http://www.parlament.hu/sarkalatos-torvenyek>

IV. Jogforrási hierarchia

Kormányrendelet

Alaptörvény 15. cikk

(3) Feladatkörében eljárva a Kormány **törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján** rendeletet alkot.

(4) A Kormány rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

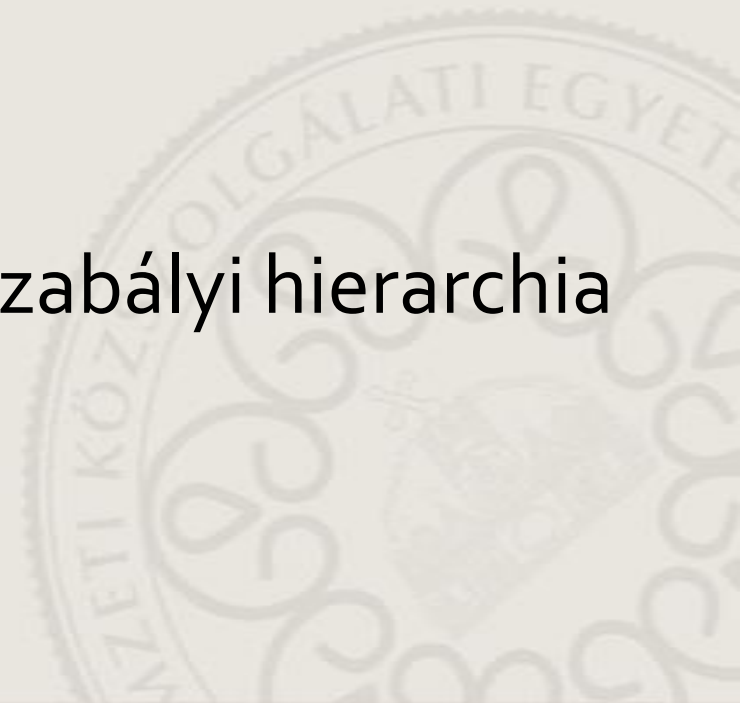
Az MNB elnökének rendelete

Alaptörvény 41. cikk

(5) A Magyar Nemzeti Bank elnöke törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely törvénnyel nem lehet ellentétes. A Magyar Nemzeti Bank elnökét rendelet kiadásában az általa rendeletben kijelölt alelnök helyettesítheti.

IV. Jogforrási hierarchia

- csak törvénnyel nem lehet ellentétes
- lényegében a kormányrendelettel azonos szinten áll
- De! nem illeszthető be a jogszabályi hierarchia hagyományos rendszerébe

IV. Jogforrási hierarchia

A Kormány tagjainak rendeletei

Alaptörvény 18. cikk

(3) A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

- az ország egész területére kiterjedő illetékességgel bíró (központi) rendeletek
- a miniszterelnök a jogforrási hierarchiát illetően ugyanolyan szintű rendeletalkotási joggal rendelkezik, mint a miniszterei
- két együttes feltétel: csak sajátfeladatkörben, és kizárólag magasabb szintű jogszabály felhatalmazása alapján

IV. Jogforrási hierarchia

Önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete
Alaptörvény 23. cikk

(4) Az önálló szabályozó szerv vezetője törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

Az önálló szabályozó szerv vezetőjét rendelet kiadásában az általa rendeletben kijelölt helyettese helyettesítheti.

- PSZÁF (2013. okt. 1.)
- NMHH

IV. Jogforrási hierarchia

A helyi önkormányzatok rendeletei

Alaptörvény 32. cikk

- (2) Feladatkörében eljárva a helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot.
- (3) Az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

IV. Jogforrási hierarchia

- helyi illetve területi jogalkotás
- csak feladatkörükben, vagyis főszabályként a kompetenciájukba tartozó helyi ügyekben, a törvények keretei között
- eredeti (önálló) jogalkotó hatáskör a törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére
- a végrehajtási rendeletek kibocsátása

IV. Jogforrási hierarchia

Különleges jogforrások

A Honvédelmi Tanács rendelete

- rendkívüli állapot kihirdetésekor az Alaptörvény értelmében Honvédelmi Tanács felállítására kerül sor
- a Honvédelmi Tanács rendeletet alkothat, amellyel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, egyéb különleges intézkedéseket hozhat

IV. Jogforrási hierarchia

Alaptörvény 49. cikk

- (4) A Honvédelmi Tanács rendeletet alkothat, amellyel - sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.
- (5) A Honvédelmi Tanács rendelete a rendkívüli állapot megszűnésével hatályát veszti, kivéve, ha az Országgyűlés a rendelet hatályát meghosszabbítja.

IV. Jogforrási hierarchia

A köztársasági elnök rendelete

Alaptörvény 50. cikk

(3) Szükségállapot idején a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be. A köztársasági elnök rendeletével - sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

IV. Jogforrási hierarchia

(4) A köztársasági elnök a bevezetett rendkívüli intézkedésekről haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét. A szükségállapot idején az Országgyűlés - akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága - folyamatosan ülésezik. Az Országgyűlés - akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága - a köztársasági elnök által bevezetett rendkívüli intézkedések alkalmazását felfüggesztheti.

IV. Jogforrási hierarchia

- (5) A rendeleti úton bevezetett rendkívüli intézkedések harminc napig maradnak hatályban, kivéve, ha hatályukat az Országgyűlés - akadályoztatása esetén az Országgyűlés honvédelmi ügyekkel foglalkozó bizottsága - meghosszabbítja.
- (6) A köztársasági elnök rendelete a szükségállapot megszűnésével hatályát veszti.